

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ

- Πτυχές της κοινωνικής, εκπαιδευτικής και οικονομικής ζωής στην παλαιόφατη και ιστορική Πατριαρχική Ιερά Μητρόπολη Μαρωνείας.

Ο θεράπων και διάκονος της ιστορικής επιστήμης για να υπερβεί τα δυσχερή εμπόδια κατά την καταγραφή των ιστορικών και δη των εκκλησιαστικών γεγονότων, οφείλει να αναλάβει στους ώμους του το λίαν δυσχερές και υπεύθυνο, επίπονο και κοπιώδες έργο της μελέτης των εγγράφων ιστορικών πηγών, οι οποίες ενίοτες είναι δυσεύρετες, ελάχιστες ή και ανύπαρκτες.

Ο λόγιος και ιστοριοδίφης ερευνητής και δόκιμος συγγραφέας, αοίδιμος Μητροπολίτης πρώην Λεοντουπόλεως Σωφρόνιος Ευστρατιάδης σε σχετική μελέτη αυτού περί των Μητροπολιτών της Θράκης κατόπιν κοπιώδους και επισταμένης έρευνάς του στα αρχεία της εν Αγίω Όρει Ιεράς Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής Μεγίστης Λαύρας, έφερε στο φως της δημοσιότητας κατά το έτος 1937 τρία πολύτιμα ανέκδοτα μέχρι τότε εκκλησιαστικά έγγραφα, τα οποία αφορούν την Πατριαρχική Ιερά Μητρόπολη Μαρωνείας και συγκεκριμένα το πρώτο εξ αυτών υπογράφεται υπό του αοιδίμου Μητροπολίτου Μαρωνείας Γαβριήλ Β' (1721-1734) και υπό την μορφή επιστολής, χρονολογημένης από του έτους 1727, αποστέλλεται στον Μητροπολίτη Άρτης Νεόφυτο στον οποίο *«διατραγωδεί τα του αφανισμού της επαρχίας αυτού και την εκ τούτου δεινήν αυτού οικονομικήν κατάστασιν και τα δυσβάστακτα βάρη τα οποία η Μεγάλη Εκκλησία επέβαλεν εις τους Μητροπολίτας τους Θρόνου»*.

Είναι γεγονός, ιστορικώς μεμαρτυρημένο, ότι η κατά τον ΙΔ' αιώνα υπό του Οικουμενικού Πατριαρχείου ανυψωθείσα μέχρι τότε Αρχιεπισκοπή Μαρωνείας σε Μητρόπολη, κατά το διάβα του χρόνου πολλάκις ευρέθη αντιμέτωπη τόσο με τις επιδρομές αλλοφύλων όσο και με λίαν δυσχερείς και δεινώς επικρατούσες οικονομικές συνθήκες οπότε η Πρωτόκλητος και Πρωτόθρονος Μήτηρ Αγία Μεγάλη του Χριστού Κωνσταντινουπόλιτις Εκκλησία αναγκάσθηκε να υποβιβάσει αυτή σε Πατριαρχική Εξαρχία, τόσο κατά το β' ήμισυ του ΙΔ' και ΙΕ' αιώνας, όσο και κατά το α' ήμισυ του ΙΖ' αιώνας, επειδή η εν λόγω εκκλησιαστική επαρχία *«ερημωθείσα», «διά το του καιρού άστατον»*, ευρέθη εν απολύτω παρακμή. Όταν όμως αισίως ανέκαμψε το Οικουμενικό Πατριαρχείο απεκατέστησε και πάλι την εκκλησιαστική επαρχία Μαρωνείας σε εν ενεργεία Μητρόπολη του της Κωνσταντινουπόλεως Θρόνου.

Άξιο ιδιαίτερας ιστορικής μνείας είναι το γεγονός ότι περί το έτος 1620 η Μητρόπολη Μαρωνείας εξ αιτίας των δυσβάστακτων φορολογικών και λοιπών καταπιέσεων και βαρών επί των ασθενικών ώμων των υποδούλων Ορθοδόξων Χριστιανών αυτής από μέρους της Υψηλής Πύλης, που είχαν ως συνέπεια, όπως επισημαίνει ο Πέτρος Γεωργαντζής, *«πολλοί Χριστιανοί να αλλαξοπιστούν και να εξισλαμίζονται και αφ' ετέρου λόγω της πλημμυρίδας των μουσουλμάνων Γιουρούκων και λοιπών Οθωμανικών φυλών που μεταφέρθηκαν και διασπάρησαν στην εύφορη πεδιάδα της περιοχής, κατέστη «έρημος ανθρώπων (Χριστιανών) και στερησκομένη της ανηκούσης αυτής προόδου»*. Η τραγικώς

δραματική απομείωση του χριστιανικού ποιμνίου και η συνεπακόλουθη μεγάλη οικονομική δυσπραγία και δυσχέρεια που επικρατούσε στην εκκλησιαστική επαρχία της Μητροπόλεως Μαρωνείας οδήγησε την Μητέρα Αγία Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως «*ως καλός γεωργός και φυτοκόμος άριστος*» να υποβιβάσει αυτήν σε Πατριαρχική Εξαρχία (*εύρε την μητρόπολιν Μαρωνείας κατακεχωσμένην εν αφανεί και αγνοουμένην παρά αυτή προσόδου τε και τιμής και το χείρον, πνευματικής διδασκαλίας αμοιρούσαν και νουθεσίας πατρικής και τοσούτου μάλλον περιπεύσαντος καιρού υπό εξαρχίαν τελείσθαι και καταπατείσθαι υπό των τυχερών και φθείρεσθαι κατ' άμφω*).

Η ανύψωση της πατριαρχικής εκκλησιαστικής επαρχίας Μαρωνείας και πάλι σε ενεργεία Μητρόπολη του Οικουμενικού Θρόνου συνέβη κατά το έτος 1646, όταν ο αοίδιμος Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωαννίκιος μετά της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου εξέδωσαν «*Συνοδικό Τόμο*» όπου ορίζετο σαφώς «*...ένα από του νυν και εις το εξής μέχρις ου ο ήλιος τον ίδιον περιτρέχει κύκλον, η Μαρώνεια αυτή είη και λέγοιτο μητρόπολις, έχουσα μετ' αυτής ηνωμένα και υποκειμένα αυτή τα ποτέ πατριαρχικά δύο νησιά, Θάσο και Σαμοθράκη, εξάρχουσα τούτων και επιστατούσα...*». Καθίσταται δε ευκόλως αντιληπτό ότι τα δύο νησιά, Θάσος και Σαμοθράκη, υπήχθησαν υπό του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Μητροπόλεως Μαρωνείας για την επιβίωσή της μέσω της αυξήσεως του χριστεπωνύμου πληρώματος αυτής και της συνεπακολούθως βελτιώσεως των οικονομικών της.

Από το εκκλησιαστικό έγγραφο όμως το οποίο έφερε στο φως της δημοσιότητας ο αοίδιμος Μητροπολίτης πρώην Λεοντουπόλεως Σωφρόνιος, φαίνεται ότι παρά την κατά καιρούς προσωρινή βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής καταστάσεως στην εκκλησιαστική επαρχία της Μητροπόλεως Μαρωνείας, εντούτοις τα δυσχερή αυτά προβλήματα μιάς αναλόγου, όπως και κατά το παρελθόν, επωδύνου καταστάσεως επανεμφανίσθησαν και πάλι εν έτει 1727, γεγονός το οποίο ώθησε τον αοίδιμο Μητροπολίτη Μαρωνείας Γαβριήλ να διατραγωδήσει με τα μελανότερα χρώματα την όλη κατάσταση της χειμαζομένης και δεινώς δοκιμαζομένης εκκλησιαστικής επαρχίας του, του ποιμνίου του και του ιδίου προσωπικώς στον Μητροπολίτη Άρτης Νεοφυτο διά του σχετικώς ευσυνόπτου κειμένου της επιστολής του, η οποία σημειωτέον αποτελεί μία εκ των ελαχιστοτάτων γραπτών πηγών του 18ου αιώνας περί της Ιεράς Μητροπόλεως Μαρωνείας και ως εκ τούτου έχει ιδιαίτερα ιστορική αξία και σημασία.

Στην επιστολή εκείνη ο Μητροπολίτης Μαρωνείας Γαβριήλ έγραφε εν είδει προσωπικής εξομολογήσεως πόνου και θλίψεως στον Άρτης Νεόφυτο τα κάτωθι: «*Το σφάλμα μου το γνωρίζω, και ως τόσον έγινα πταίστης οπού δεν έχω δίκαιον να σας ζητήσω συγχώρησιν, ει μη μόνον αν με κάμητε χάριν πατρικώς εξ αγαθής σας προαιρέσεως να με χαρίσητε το σφάλμα της τοσούτου καιρού σιωπής μου· πλην ένα και μόνον σας απολογούμαι, ότι από τα δεινά βάσανα οπού καθημερινώς πάσχω, ούτε το ψωμί οπού τρώγω δεν πάγει εις την καρδίαν μου· διότι δεν ηξεύρω ουδέ δύναμαι να υποφέρω ταις τοσαύταις δυστοχίαις, όπου η επαρχία μου πάντη ηφανίσθη· ως δεν σας λανθάνει η επαρχία μου εις μίαν μόνην Θάσον απόβλεπεν αυτή υπό ψιλού μύτου κρέμεται.*

Από την Μεγάλην Εκκλησίαν δεινά βάρη· μου έγραψαν φέτο ζήμι μυρί άσπρα χιλιάδες εξήντα· στέκομαι και στοχάζομαι ποίον κίνδυνον πρώτον να αποφύγω· και αυτά με κάμνουν και να περπατώ από χωρίον εις χωρίον να παρακαλώ τους Χριστιανούς διά να μας ελεήσουν εις καμμίαν βοήθειαν διά να κυβερνήσω κάθε μου χρείαν και ανάγκην·

και διά τούτο ας γνωρίζη πως προαιρετικόν μου σφάλμα δεν είνε η αργοπορία μου, παρά της ανάγκης μου· πλην διά να παύσουν τα δικαιολογήματα σάς ομολογώ το ήμαρτον και ας είνε βέβαιος πως είχα γνώμην να κάμω ένα αστείον πήδημα από την Θάσον εις το Άγιον Όρος διά να την απολαύσω· αμή και εις αυτό εμπόδισεν η κακή μου τύχη και μου ήλθον δεινά γράμματα διά να προφθάσουν τα άσπρα το ογλιγορότερον· και διά τούτο απέτυχον του ποθουμένου· επειδή και βιάζομαι να πάγω εις την Μάκρην να προμηθεύσω να στείλω άνθρωπον · όμως παρακαλώ να μου ενθυμάται εν ταις αγίαις σας προσευχαίς· προς τούτοις να μας γράφετε και τα της εφετής μοι αυτής υγείας, ης τα έτη σωτήρια και πανευδαίμονα

1727 Μαΐου 19

Ο εν Χριστώ αυτής αγαπητός αδελφός και ει τους ορισμούς της προθυμότητος +Μαρωνείας Γαβριήλ».

Τα δύο επόμενα εκκλησιαστικά έγγραφα, τα οποία ο ιστοριοδίφης και όντως φιλόστομος Μητροπολίτης πρώην Λεοντουπόλεως Σωφρόνιος ανέκάλυψε κατά την επισταμένη έρευνα αυτού στο Ιστορικό Αρχείο της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας, αφορούν εκπαιδευτικά ζητήματα των ελληνορθόδοξων εκπαιδευτηρίων της εκκλησιαστικής επαρχίας της Μητροπόλεως Μαρωνείας κατά το β΄ ήμισυ του 19ου αιώνας. Πρόκειται, συγκεκριμένα, για δύο ιστορικά εκκλησιαστικά έγγραφα, τα οποία σχετίζονται ευθέως με το πρόσωπο του φιλοπρόοδου και φιλεκπαιδευτικού, καταγομένου εξ Ηρακλείτζας Γανοχώρων Ανατολικής Θράκης, αοιδίμου μεγάλου Μητροπολίτου Μαρωνείας Ανθίμου Γ΄ (1865-1877), του από πρώην Νυσσάβας, ο οποίος διεποίμανε θεοφιλώς και λυσιτελώς την πονεμένη πατριαρχική εκκλησιαστική επαρχία της Μητροπόλεως Μαρωνείας οργανώνοντας και ενισχύοντας τα ελληνορθόδοξα εκπαιδευτήρια αυτής και συνάμα αποκρούοντας σθεναρώς την ανθελληνική και αντιπατριαρχική προπαγάνδα της επί των ημερών της αρχιερατείας του ιδρυθείσης αντικανονικής και σχισματικής λεγομένης βουλγαρικής εξαρχίας (1870), που είχε αρχίσει σταδιακώς και μεθοδικώς να διεισδύει και να επεκτείνεται ανθελληνικώς δραστηριοποιούμενη στην ενδοχώρα της πατριαρχικής εκκλησιαστικής επαρχίας Μαρωνείας προκειμένου να αποσπάσει τους ακλονήτου ελληνικής συνειδήσεως και ακραιφνούς εκκλησιαστικού πατριαρχικού φρονήματος βουλγαροφώνους Ορθοδόξους Χριστιανούς της εν λόγω επαρχίας του Οικουμενικού Θρόνου.

Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας Άνθιμος Γ΄ μετά από καρποφόρο και πολυσχιδώς αποτελεσματική αρχιερατική ποιμαντορία στην Ιερά Μητρόπολη Μαρωνείας επαύθη των καθηκόντων αυτού και απεμακρύνθη εκ της επαρχίας του αποσυρθείς στην εν Αγίω Όρει Ιερά Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή Μεγίστης Λαύρας όπου όλως τυχαίως ο πρώην Μητροπολίτης Λεοντουπόλεως Σωφρόνιος ανεύρε τα δύο εκκλησιαστικά έγγραφα, τα οποία προφανέστατα είχε φυλάξει ο πρώην Μητροπολίτης Άνθιμος και εσώζοντο στο Αρχείο της ως προειρημένης Αγιορείτικης Μονής.

Το πρώτο εξ αυτών έγγραφο, υπό ημερομηνία 14 Αυγούστου 1874, αποτελεί Πατριαρχική και Συνοδική Εγκύκλιο της ενθαρχούσης Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας επί της δευτέρας πατριαρχείας Ιωακείμ Β΄ (α΄ 1860-1863, β΄ 1873-1878), προς άπαντες τους Μητροπολίτες του Οικουμενικού Θρόνου, εν οίς και ο Μαρωνείας Άνθιμος, «*συστήσασα πάσι τοις εν Χριστώ αδελφοίς αγίοις αρχιερεύσι την εις τα ελληνικά και αλληλοδιδασκτικά σχολεία και παρθεναγωγεία των επαρχιών*

αυτών εισαγωγήν της Ιεράς Ιστορίας και Κατηχήσεως, έργα του ελλογίμου καθηγητού κυρίου Δημητρίου Βερναρδάκη εγκριθέντα υπό της Κεντρικής Εκκλησιαστικής Επιτροπής...».

Από το όλο περιεχόμενο της εν λόγω Πατριαρχικής και Συνοδικής Εγκυκλίου καταδεικνύεται η αδιαλείπτως συνεχής, άοκνη και ανύστακτη κηδεμονική μέριμνα της Εθναρχούσης Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας καθ' όλη την διάρκεια της οθωμανοκρατίας και κυρίως μετά τις υπέρ των χριστιανών μεταρρυθμίσεις των λεγομένων «*Τανζιμάτ*» εκ μέρους της Υψηλής Πύλης, για την ποιοτική οργάνωση, εύρυθμη και απρόσκοπτη λειτουργία των ελληνορθόξων εκπαιδευτηρίων στις απανταχού πατριαρχικές εκκλησιαστικές επαρχίες αυτής καθώς και για την βελτίωση και αναβάθμιση του υφισταμένου εκπαιδευτικού συστήματος μέσω της εξασφάλισης των αναγκαίων εκπαιδευτικών μέσων, όπως αξιόλογου ποιοτικού επιπέδου και περιεχομένου σχολικών εγχειριδίων, αναβαθμίσεως του εκπαιδευτικού προγράμματος και φυσικά βελτιώσεως των κτιριακών εκπαιδευτικών υποδομών με την παράλληλη ύπαρξη του επιβεβλημένου υλικοτεχνικού σχολικού εξοπλισμού, ώστε να διασφαλίζεται υψηλού επιπέδου παρεχόμενη εκπαίδευση στους ελληνοπαιδες. Για τον σκοπό αυτό το Οικουμενικό Πατριαρχείο είχε συστήσει και την Κεντρική Εκκλησιαστική Επιτροπή, η οποία επιλαμβανόταν όλων των εκπαιδευτικών ζητημάτων και διά των σχετικών εισηγήσεων και προτάσεων αυτής προς την Μητέρα Αγία Μεγάλη του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδα Εκκλησία απέβλεπε στην ποιοτική αναβάθμιση και βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος σε όλους τους τομείς.

Στο πλαίσιο αυτό εξεδόθη και η συγκεκριμένη εν έτει 1874 Πατριαρχική και Συνοδική Εγκύκλιος υπό της Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας και απεστάλη μεταξύ των άλλων Πατριαρχικών Μητροπολιτών και στον Μαρωνείας Άνθιμο Γ', αναφέρονσα τα εξής: *«Ιωακείμ ελέω Θεού Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης.*

Ιερώτατε Μητροπολίτα Μαρωνείας Υπέρτιμε και Έξαρχε Ροδόπης εν Αγίω Πνεύματι αδελφέ και συλλειτουργέ της ημών Μετριότητος κυρ Άνθιμε χάρις εΐη της αυτής αρχιερωσύνη και ειρήνη παρά Θεού.

Προ δύο ετών ακριβώς εξέδωκεν η Αγία του Χριστού Εκκλησία εγκύκλιον συστήσασα πάσι τοις εν Χριστώ αδελφοίς αγίοις αρχιερεύσι την εις τα ελληνικά και αλληλοδιδασκτικά σχολεία και παρθεναγωγεία των επαρχιών αυτών εισαγωγήν της Ιεράς Ιστορίας και Κατηχήσεως, έργα του ελλογίμου καθηγητού Κυρίου Δημητρίου Ν. Βερναρδάκη εγκριθέντα υπό της Κεντρικής Εκκλησιαστικής Επιτροπής ως ευμεθοδέστερα και τελειότερα πάντων των μέχρι τούδε υπάρχόντων και εν τω υπό της Εκκλησίας προταθέντι διαγωνίσματα βραβευθέντα διά της προνομιακής εισαγωγής εις τα σχολεία της τε πρωτευούσης και των επαρχιών του καθ' ημάς Αγιωτάτου Οικουμενικού Θρόνου, άτε δη ικανοποιούντα πληρέστατα τον πόθον της Εκκλησίας του εισαγαγείν εν αυτοίς σύστημα ομοιόμορφον διδασκαλίας των ιερών μαθημάτων όσον οίον τε ευμεθοδέστερον και τελειότερον.

Καίτοι δε πάντες οι εν Χριστώ αδελφοί ώφελον συμμορφωθήναι τη αποφάσει και εντολή εκείνη της Εκκλησίας, ουχ ήττον όμως τινές ουκ εφρόντισαν τέως εισαγαγείν ταύτα εις τα σχολεία των επαρχιών αυτών, καίτοι λίαν λυσιτελή προς θρησκευτικήν διάπλασιν της Ορθοδόξου νεολαίας.

Αλλ' επειδή η των ιερών μαθημάτων διδασκαλία εξαρτάται αποκλειστικώς από της εγκρίσεως της Εκκλησίας, ουδαμώς δ' επιτρέπεται η εισαγωγή ετέρων βιβλίων πλην τούτων, διά τε την προσδοκωμένην μεγίστην εξ αυτών ωφέλειαν τη σπουδαζούση νεολαία, και διότι οι σπουδαίοι, ως ο ειρημένος Καθηγητής, άνδρες οι μοχθούντες υπέρ της διαδόσεως των γραμμάτων, δέον να ενθαρρύνωνται αμοιβόμενοι προσηκόντως, διά ταύτα έγνωνεν και αύθις υπομνήσαι τη αυτής αρχιερωσύνη, όπως είγε ως δεύρο ουκ εισήγαγε τυχών της εισαγωγής αυτών, απευθυνομένη δι' εγκυκλίου προς τους φιλομούσους εφόρους και διδασκάλους αυτών και την εντολήν ταύτην της Εκκλησίας μεταβιβάζουσα διά τα περαιτέρω· η δε του Θεού χάρις

1874 Αυγούστου ιδ'

(Έπονται οι υπογραφές των Συνοδικών Αρχιερέων)

Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας Άνθιμος Γ' λαβών την ως άνω Πατριαρχική και Συνοδική Εγκύκλιο της φιλοστόργου τροφού Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας και εν απολύτω υπακοή απέστειλε το υπό ημερομηνία 14 Σεπτεμβρίου 1874 εγκύκλιο γράμμα αυτού από την Κωνσταντινούπολη όπου ευρίσκετο *«προς τους δημογέροντες, εφόρους και διδασκάλους των χωρίων της επαρχίας του, συνεπεία Πατριαρχικής και Συνοδικής εγκυκλίου εις τας Μητροπόλεις του Οικουμενικού Θρόνου, ην και συναποστέλλει αυτοίς προς ακριβή γνώσιν, διά της οποίας η Μεγάλη Εκκλησία εγκρίνασα ως κατάλληλα διδασκτικά βιβλία την Ιεράν Ιστορίαν και την Ιεράν Κατήχησιν του Καθηγητού Δημ. Βερναρδάκη, συνιστά ταύτα εις τας επαρχίας του Οικουμενικού Θρόνου ως βραβευθέντα εν διαγωνίσματι και ευμεθοδέστερα προς διδασκαλίαν των μαθητών».*

Στο εγκύκλιο γράμμα του Μητροποίτου Μαρωνείας Ανθίμου Γ' ανεφέροντο τα κάτωθι:

«Εκ του Αρχείου της Λαύρας

Έντιμοι Δημογέροντες και έφοροι και διδάσκαλοι όλων των μερών της ημετέρας Επαρχίας σας ευχόμεθα από ψυχής. Από το όπισθεν αντίγραφον της Πατριαρχικής προς ημάς Συνοδικής επιστολής εννοείτε αρκούντως ότι τα σημειούμενα τέσσαρα βιβλιάρια, δύο της Ιεράς Κατηχήσεως, μέγα διά τα ελληνικά και μικρόν διά τα αλληλοδιδασκτικά, επίσης και δύο της Ιεράς Ιστορίας, μέγα και μικρόν, ενεκρίθησαν και καθωρίσθησαν συνοδικώς δι' όλα τα σχολεία και παρθεναγωγεία της Επαρχίας μας, και διαταττόμεθα, ίνα ενεργήσωμεν, ότι άλλα τοιαύτης φύσεως βιβλία να μη προμηθεύονται του λοιπού εις κανέν σχολείον μας ως ατελή και αναρμόδια, ει μη μόνον αυτά τα σημειούμενα, ως εκλεκτά και λίαν χρήσιμα και πολύν καρπόν φέροντα εις όλα τα σπουδάζοντα τέκνα της Επαρχία μας.

Κατά χρέος όθεν σας συμβουλευόμεν και ημείς και εντελλόμεθα κυριαρχικώς, ίνα μη τολμήση ουδείς των διδασκάλων ή των γονέων να προβλέψη από τα παλαιά απηγορευμένα τοιαύτα βιβλία, ει μη μόνον από τα σημειούμενα τέσσαρα βιβλία του σοφού Καθηγητού Βερναρδάκη, δύο μεγάλα της Ιεράς Ιστορίας και Κατηχήσεως διά τα ελληνικά σχολεία, και δύο μικρά του ιδίου διά τα αλληλοδιδασκτικά και μικρά κοράσια εκδεδομένα τω 1872 έτει και λίαν οικονομικά και χρησιμώτατα.

Συνεννοηθήτε λοιπόν πάντες οι τε Δημογέροντες και έφοροι και διδάσκαλοι και γονείς ίνα συμμορφωθήτε όλοι με την φιλόμουσον πρόνοιαν της Μεγάλης Εκκλησίας, και του λοιπού από τα βιβλία ταύτα να προμηθεύονται και εκπαιδεύονται τα τέκνα σας, και

θέλετε ιδεί όλοι την αξίαν και την καρποφορίαν των ταχέως. Ούτω ποιήσατε αμεταθέτως και υγιαίνετε πάντες παρά του πατρός των φώτων.

1874 Σεπτεμβρίου 14, Εν Κωνσταντινουπόλει

+ Ο Μαρωνείας Άνθιμος».

Από τα παραπάνω τρία ιστορικά εκκλησιαστικά έγγραφα αντλούνται σημαντικές ιστορικές μαρτυρίες των εν γένει εκκλησιαστικών, εκπαιδευτικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, οι οποίες επικρατούσαν στην πατριαρχική εκκλησιαστική επαρχία της Μητροπόλεως Μαρωνείας κατά το α΄ ήμισυ του 18ου και το β΄ ήμισυ του 19ου αιώνας. Η δε προς τούτο συνεισφορά του άοκνου ιστοριοδίφου συγγραφέως αιδίμου λογίου Μητροπολίτου πρώην Λεοντουπόλεως Σωφρονίου υπήρξε μεγάλη και η παρούσα ιστορική γραφή αποτελεί το ελάχιστο αντίδωρο μνημοσύνης του ονόματος και του αξιόλογου ιστορικού συγγραφικού έργου του.